

**Міжнародний діловий етикет для іноземних здобувачів наукового ступеня
доктора філософії**

Ушакова Н.І.

*проф., д. пед. н., зав. кафедри мовної підготовки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: ushakova@karazin.ua*

Підготовка іноземних здобувачів наукового ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти вимагає вмінь комунікативно доцільного спілкування, зокрема в ситуації ділової, професійної і наукової мовної взаємодії, для вирішення завдань дослідження в обраній галузі, професійної самореалізації, забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці.

Підґрунтям комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії є загальні компетентності, що дозволять здійснювати професійну комунікацію в усній та письмовій формах відповідно до норм етикету спілкування в академічному середовищі, норм професійної етики, академічної доброчесності, загальнолюдських цінностей.

Вміння взаємодіяти в ситуаціях освітньо-наукової комунікації, демонструвати в усній та письмовій формі результати власних наукових пошуків мають формуватися в системному опануванні відповідної навчальної дисципліни «міжнародний діловий науковий етикет».

Методологічними засадами розроблення такої навчальної дисципліни вважаємо підходи сучасної освітньої парадигми: аксіологічний (ціннісний), акмеологічний (орієнтації на формування професійних якостей), компетентнісний. Вирішувати проблеми доцільно навчати із застосуванням принципів проблемного підходу. А формування вмінь спілкування має спиратися на здобутки комунікативно-діяльнісних стратегій.

Сучасні тенденції навчання упродовж життя вимагають здатності особистості здійснювати самоосвіту, самоорганізацію власної навчальної,

дослідницької діяльності, адекватного оцінювання особистих досягнень, розроблення індивідуальної траєкторії професійного розвитку.

Засвоєння методологічних засад сучасної освітньої парадигми, її основних підходів має відбуватися в комплексі із опануванням структури сучасної моралі, моральних норм, дотриманням принципів академічної доброчесності.

Необхідно підкреслити, що актуальність навчання міжнародного ділового етикету вже визнана науковцями, педагогами, викладачами-мовниками, фахівцями в галузі психології спілкування, зокрема між носіями різних мов і культур. Утім такий актуальний для здобувачів вищої освіти та наукових ступенів напрям професійної і мовної підготовки як міжнародний науковий етикет залишається на периферії наукових і методичних пошуків.

Дослідники розуміють, що «процес пізнання історично складається у вигляді результату та форми взаємодії таких його основних елементів: 1) об'єктів або предметів пізнання; 2) засобів пізнання; 3) пізнавальної діяльності людини; 4) знання. При цьому будь-яке отримане таким чином знання виражається за допомогою мовно-логічних засобів...» [1, с. 11]. А ми б хотіли наголосити, що знання не тільки виражається і передається засобами мови, мова є головним інструментом отримання знання. У наших публікаціях доведено, що для іноземних здобувачів вищої освіти мова навчання є не тільки навчальною, а й освітньою дисципліною [2].

Крім вербального спілкування велике значення має володіння невербальними засобами комунікації. Такі засоби виконують функцію регулювання особистісної взаємодії завдяки здатності невербальних механізмів 1) заміщати спілкування за допомогою слів, коли, наприклад, людина хитає головою, виражаючи згоду або незгоду зі співрозмовником; 2) регулювати діяльність, наприклад, порядок виступів учасників наукового заходу, вказуючи жестом на того, кого запрошують до слова; 3) посилювати вплив вербальних засобів за допомогою жестів, міміки, сили звуку тощо.

Аналіз невербальних засобів спілкування, які можуть використовуватися в науковому дискурсі, є актуальною лінгводидактичною проблемою особливо під час комунікації носіїв різних мов і культур. Правильна інтерпретація таких засобів є запорукою досягнення освітньої, комунікативної мети.

Наприклад, невербальними показниками входження людини до певної соціальної та професійної спільноти є пози. Положення тіла демонструють упевненість або невпевненість людини, її статус, ставлення до співрозмовника тощо. Але в різних культурах одна поза може бути знаком, сигналом різних невербальних повідомлень. Тому дослідження цього аспекту спілкування, оволодіння здобувачами вищої освіти невербальними кодами культури країни, де вони навчаються, є вкрай важливим.

І жести, і пози, і міміка можуть сприяти взаєморозумінню або навпаки образити, роздратувати, шокувати партнера з комунікації. А якщо цей партнер – колега, науковий керівник, опонент, член ученої ради, то таке непорозуміння може призвести до небажаних наслідків. І вибачення повністю не нівелює негативного враження від такого спілкування.

Проксеміка – мова простору, просторових умов спілкування, національно орієнтовані правила визначення відстані між комунікантами, параметрів особистого, соціального, публічного простору. Порухення його меж також не сприяє встановленню довірчих відносин.

Одяг – свідоцтво соціального, професійного статусу людини, тому треба вміти не тільки зчитувати таку інформацію, а й правильно демонструвати себе. Крім того, необхідно враховувати значення кольорів, які закріплені в певних культурах. Колір виконує функції розділу, виділення, об'єднання тощо, тому національні конотації кольорів необхідно вивчати і враховувати.

Завдання дисципліни «міжнародний діловий науковий етикет» для здобувачів вищої освіти, зокрема наукового ступеня доктора філософії, полягають, на нашу думку, в оволодінні інофонами певним етикетним, можна

назвати його протокольним, набором міміки, жестів, поз, які б сприяли створенню у партнерів із комунікації позитивного іміджу. До цього набору доцільно включити знання про такесіку (наука про торкання), окулістику (контакт очей), проксеміку, хронеміку (використання часу в комунікативних процесах, його культурно та національно обумовлену цінність), вимоги до зовнішнього вигляду учасника наукової комунікації тощо.

Отже, актуальним напрямом лінгвометодичних досліджень вважаємо створення для іноземних здобувачів вищої освіти навчального тлумачного словника-довідника, який буде структурований відповідно до основних комунікативних ситуацій академічного дискурсу і містити роз'яснення соматичних висловів, що актуальні для невербальної академічної комунікації.

Література:

1. Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження: Навчальний посібник. Київ : Міленіум, 2005. 186 с.
2. Ушакова Н.І. Підручник з мови навчання для іноземних студентів як чинник формування ефективного освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. пр. / [ред. кол., голов. ред. В. М. Мадзігон]. Київ, 2011. Вип. 11. С. 451–457.
3. Ушакова Н., Домніч С., Кушнір І., Тростинська.О. Модель підготовки іноземних здобувачів вищої освіти в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2019. № 2 (8), С.32-48.

Принципи розвитку риторичної компетентності іноземних студентів у зкладах вищої освіти

Ципіна Д.С.

*к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна
e-mail: sundian@ukr.net*

В процесі вирішення проблеми формування риторичної компетентності (РК) іноземних студентів, вважаємо за потрібне розгляд педагогічних принципів, призначенням яких є встановлення закономірностей педагогічного